

ZÁKLADY CHOVU

Tento článek se zabývá plemenitbou. Jeho autorkou je paní Terezie Valčíková, chovatelka pudlů ze Starého Kolína. Jistě uznáte, že jeho obsah je zajímavý i pro jorkaře. Článek přebíráme z www.teschiro.cz se svolením autorky a byl zveřejněn v našem klubovém Zpravodaji č. 38/2009.

Chov psů v roce 2000

od Hellmutha Wachtela - kniha stará pouze rokem v názvu

Protože se mi zdá, že spousta pudlařů a pudlích "odborníků" bere určité aspekty na lehkou váhu, ráda bych se s Vámi podělila, jak na problematiku chovu psů nahlíží odborník a genetik. Protože kniha je velmi obsáhlá, nechci přibližovat celý obsah, jen problematiku příbuzenské plemenitby a nadměrného využívání psů při krytí. Pro mnohé z Vás nebude článek nijak objevený. To není jeho cílem. Ale pokud Vám přinese nový či jiný názor na věc anebo Vás donutí se zamyslet nad jeho významem, splnil svůj úkol více než dostatečně.

Ale začněme od začátku. Za příbuzenskou plemenitbu je považováno *páření navzájem příbuzných zvířat. Pokud jsou páření nejbližší příbuzní, tedy vlastní sourozenci, nevlastní sourozenci, rodiče a děti, hovoříme o inbrídingu, který způsobuje nejcitelněji ztrátu genetické variability.* Liniovou plemenitbou se rozumí *páření vzdálených příbuzných jako např. bratranců/sestřenic.* A nakonec ještě nepřibuzenská plemenitba, kterou se rozumí *páření partnerů, kteří nemají alespoň pět nebo šest generací společné předky.* Pokud hovoříme o genotypu, máme na mysli soubor všech genů jednice. *Geny mají různé, kvalitativně odlišné formy s různým finálním účinkem* a tyto formy se nazývají alely. Jako fenotyp označujeme znaky viditelné navenek a tyto znaky mohou anebo nemusí být podmíněny několika alelami.

Je zajímavé, že se hovoří o určité dispozici plemene k některým dědičným defektům. Kde se vzaly? Bohužel musím všechny zklamat. Byly tu odjakživa. Ale v populaci, která se může volně (nepříbuzensky) mezi sebou pářit, mají tak mizivou šanci se projevit, že o ně prakticky nezavadíte. Mezi takovou populaci bohužel ta pudlí nepatří. Ať již kvůli omezení křížení barev, rázů anebo kvůli nadměrnému používání jednoho psa na velké množství fen. Jestliže tu jsou genetické nemoci už od počátku, jak je možné, že se v současné době projevují v tak velké míře, že každý pudlík, který se má stát chovným musí absolvovat různá povinná vyšetření?

Jednou z mnoha (ne jedinou, i když asi nejvýznamnější) příčin, jak autor uvádí, bude asi "běžná" chovatelská praxe. Ta tvrdí, že provozovat příbuzenskou plemenitbu, ať v její nejkrutější podobě (inbríding) nebo mírněji v liniové plemenitbě, je naprosto normální a doporučované. Za desítky let této praxe se bohužel dokázalo jen to, že sebou přinesla ztrátu alel, zviditelnění defektů a jejich větší koncentraci. Sama příbuzenská plemenitba nevytváří

dědičné nemoci či špatné dědičné vlohy. Pouze jim umožňuje prodrat se na světlo a zvýšit jejich frekvenci výskytu. Jaké jsou negativní účinky příbuzenské plemenitby? Dle autora:

- a) ztráta "pufrovací kapacity" vůči stresu a jiným zátěžím životního prostředí;
- b) obecný nebo speciální úbytek vitality (snížená plodnost, zvýšená úmrtnost embryí a štěňat, vyšší počet mrtvě narozených štěňat a "trochu více" abnormalit);
- c) dědičné choroby.

A jak vypadá praxe? V dnešní době takto: pokud se rozhodnete chovat nepříbuzensky, zvýšíte tím životaschopnost, vitalitu a zdraví nejen svých štěňátek, ale i příštích generací. Chcete-li dosáhnout co nejlepšího fenotypu jedince, budete v prvotní fázi znevýhodněni. Ideálu pudla se budete přibližovat mnohem déle. Navíc při používání příbuzenské plemenitby trvá rozpoznání jejích negativních účinků déle, než rozpoznání pokroku ve standardizaci typu a plemenných znaků. Příbuzenskou plemenitbou lze dosáhnout ideálu plemene rychleji, a protože jedinci vzniklí z příbuzenské plemenitby ztratili spoustu alel a došlo tak k upevnění znaků, jež předávají svým potomkům, zdají se být "silnými přenašeči dědičnosti". Ve skutečnosti, z genetického hlediska, se jedná spíše o slabochy. V důsledku svého genetického ochuzení mohou předat jen to málo, co mají. Genotyp se velmi přibližuje fenotypu.

Ráda bych citovala případ z knihy: *Pes, který má za otce jedinečně krásného psa, který byl za účelem zachování těchto hodnot páren se svou nejdokonalejší sestrou, vypadá, když má člověk štěstí stejně jako otec (nebo dokonce lépe), nebo alespoň nevypadá o mnoho hůř. Ale vnějškově nic neupozorňuje na to, že už nemá dva samostatné genetické "stavební plány". Tito plány jsou již z 25 % - již jen v důsledku páření rodičů- zcela identické. Z toho vyplývá, že chybí část alternativního genetického materiálu, který by podporoval životaschopnost, a ten již nemůže být předán jako výbava do lepšího života ani potomstvu.*

Podobně liniová plemenitba: *Tato metoda se zdála být přijatelná, protože nevyhnutelná ztráta dobré kondice je u této formy chovu za podmínek chovu domácích zvířat (často celé generace) sotva zjistitelná, ale žádaný typ je stále více upevňován a zvýrazňován, když se postupuje šikovně. Bohužel, období zkušenosti chovatelů je totiž jednoduše příliš krátké, aby mohli dohlédnout na dlouhodobé následky svého snažení. Tato doba byla vypočítána na 60 - 100 let.*

Pokud bych chtěla shrnout doporučení autora: nepříbuzenská plemenitba (tedy pět nebo šest generací různých předků) přináší ovoce. Přírůstek koeficientu příbuzenské plemenitby by neměl být v žádném případě vyšší než 1 % a raději méně než 0,5 %. Může přinést ovoce stejně jako liniová plemenitba, tedy ustálení typu, ale bez ztráty genetického potenciálu (metoda "like to like" - tedy páření podobných i když nepříbuzných zvířat), který se dál může předávat dalším generacím a tím se lehce zabrání projevům geneticky podmíněných chorob. Ty budou v populaci méně zastoupeny a nemohou být upevňovány. Tedy ne tak docela...

Tím druhým klínem, který může narušit veškeré snažení, je přílišné používání jednotlivých samců. Jistě, zní to lákavě, mít v rodokmenu psa ověřeného spoustou titulů, ale k čemu to bude, když ho budou mít v rodokmenu ještě desítky dalších chovných jedinců?

Optimální genetická pestrost může existovat pouze v případě, kdy plemeno čítá mnoho zvířat a do chovu je zařazeno a využíváno co nejvíce psů a fen v reprodukci. *Populačně genetické pravidlo říká, že geneticky efektivní velikost populace nemůže být nikdy vyšší než přibližně čtyřnásobek počtu využívaných psů.* Tedy, pokud bude mít jeden pes s neomezeným množstvím fen potomky, bude efektivní populace rovna pouze čtyřem. Když použijeme pět

psů a dvacet fen, je efektivní populace rovna dvaceti. Obdobně v případě pěti psů a padesáti fen bude efektivní populace přibližně osmnáct. Ale deset psů a dvacet fen vytvoří dohromady efektivní populaci o 27 jedincích! (Výsledky jsou založeny na vzorci Velikosti efektivní genetické populace - vzorec počítá s reálným počtem chovných jedinců a s počtem generací). Z toho plyne, že je velmi žádoucí, aby bylo využíváno co nejvíce chovných psů. Stejně tak se je z genetického hlediska rozumné požadovat, aby vždy když má být fena připuštěna, měla jiného, nového a zajímavého psa. Pouze ve výjimečných případech a ze speciálních důvodů by se mělo opakovat dřívější spojení. Navíc, pokud bude využíván abnormálně jeden či více psů a tito budou přenášet určitou defektní informaci, napomohou výskytu geneticky podmíněné nemoci více než příbuzenská plemenitba.

Ráda bych také doplnila informace týkající se koeficientu příbuzenské plemenitby. Nikdy nepůjde vyjádřit stupeň příbuzenské plemenitby u plemene nebo psa číslem. Ze dvou důvodů. Zaprvé, nedá se proniknout do daleké minulosti. Často je k dispozici pouze pěti-generační rodokmen, ze kterého významná ztráta genetické informace nemusí být patrná. Zadruhé, i když bude koeficient 0, mohou být předkové psa výsledkem příbuzenské plemenitby, jen jsou tito dva jedinci na sebe vzájemně nepřibuzní. Také platí, že jedním nepřibuzným spojením geneticky ochuzených rodičů (tedy koeficient 0) nezíská potomstvo zpět ztracenou heterozygotnost (variability genů). Koeficient je pouze pomůcka, nikoli jediný parametr pro výběr spojení dvou potenciálních rodičů.

Na závěr bych chtěla podotknout, že článek stojí na plně odborných a ověřených podkladech. Já tím odborníkem nejsem, ale autor knihy a její překladatel do českého jazyka jsou jimi určitě. Můžete si prohlédnout mé stránky a zhodnotit z výše popsaných hledisek mé odchovy. Sami uvidíte, že k dokonalosti je v mém případě daleká cesta, ale rozhodnout se pro určitou cestu a potom se o ni snažit je myslím víc, než jen kritizovat a nenabízet žádné řešení. Jak je v pudlím světě občas zvykem.

P.S. Možná se někomu bude zdát, že se pudlů tento problém vůbec netýká. Obzvláště takovým lidem bych doporučila zakoupit si časopis Psí sporty 1/2008. Podrobně si prosím přečtete článek Bully whippet. Aby jednou nedopadla pudlí populace podobně a nemusela se potýkat s takovými problémy, které vznikly u whippetů také jen ze snahy zlepšit plemeno.

Citace z knihy jsou uvedeny kurzívou; Hellmuth Wachtel, Chov psů v roce 2000, překlad Jana Dušková, odborná revize překladu Jaromír Dostál, v roce 1998 vydalo nakladatelství Dona, ISBN 80-86136-29-9

